

وزارت علوم، تحقیقات و فناوری
مؤسسه آموزش عالی اخلاق و تربیت

دانشکده تربیت
رشته مشاوره و راهنمایی
پایان نامه کارشناسی ارشد

رابطه مثبت نگری مادران با عزت نفس نوجوانان با توجه به دین داری مادران

استاد راهنما
حجت الاسلام والمسلمین دکتر جعفر جدیری

استاد مشاور
دکتر حسن تقیان

نگارش
حسین صادقیان

شهریور ۱۳۹۷

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

صورت جلسه دفاع پایان نامه

وزارت علوم، تحقیقات و فناوری
مؤسسه آموزش عالی اخلاق و تربیت

دانشکده تربیت
رشته مشاوره و راهنمایی
پایان نامه کارشناسی ارشد

رابطه مثبت نگرى مادران با عزت نفس نوجوانان با توجه به دين داری مادران

استاد راهنما
حجت الاسلام والمسلمين دکتر جعفر جدیری

استاد مشاور
دکتر حسن تقیان

نگارش
حسین صادقیان

شهریور ۱۳۹۷

بسمه تعالی

تعهدنامه اصالت پایان نامه

این جانب **حسین صادقیان** فرزند عربعلی متولد همدان به شماره شناسنامه ۱۹۵۵۰ صادره از همدان به شماره دانش پژوهی ۹۳۰۱۱۰۰۵ رشته راهنمایی و مشاوره متعهد می شوم که مطالب مندرج در این پایان نامه حاصل کار پژوهشی این جانب است و دستاوردهای پژوهشی دیگران که در این زمینه از آنها استفاده شده است مطابق مقررات ارجاع و در فهرست منابع و مآخذ ذکر گردیده است. این پایان نامه قبلاً برای احراز هیچ مدرک هم سطح یا بالاتر ارائه نشده است. در صورت اثبات تخلف (در هر زمان) مدرک تحصیلی صادر شده توسط مؤسسه از اعتبار ساقط خواهد شد.

نام و نام خانوادگی دانش پژوه

امضاء

وزارت علوم، تحقیقات و فناوری
مؤسسه آموزش عالی اخلاق و تربیت

بسمه تعالی

حقوق مادی و معنوی پایان نامه

چاپ و انتشار پایان نامه های تحصیلی دانش پژوهان مؤسسه آموزش عالی اخلاق و تربیت بیان گر بخشی از فعالیت های علمی - پژوهشی مؤسسه است.

این جانب حسین صادقیان دانش پژوه رشته راهنمایی و مشاوره مقطع کارشناسی ارشد، متعهد می گردم موارد ذیل را در خصوص حقوق مادی و معنوی پایان نامه ام با موضوع:
رابطه مثبت نگرى مادران با عزت نفس نوجوانان با توجه به دین داری مادران
رعایت نمایم و در صورت تخلف از موارد ذیل، کلیه تبعات حقوقی آن بر عهده این جانب خواهد بود:

۱. در صورت اقدام به چاپ پایان نامه، مراتب را قبلاً به صورت کتبی به معاونت پژوهش مؤسسه اطلاع دهم و در صورت تمایل مؤسسه به چاپ پایان نامه به صورت کتاب، اولویت با مؤسسه خواهد بود.

۲. در صورت موافقت معاونت پژوهش با چاپ پایان نامه به صورت کتاب توسط دانش پژوه، در صفحه سوم کتاب (پس از برگ شناسنامه) عبارت ذیل چاپ گردد:

«کتاب حاضر حاصل پایان نامه کارشناسی ارشد در رشته راهنمایی و مشاوره است که در سال ۹۶-۹۷ در مؤسسه آموزش عالی اخلاق و تربیت به راهنمایی آقای جعفر جدیری و مشاوره آقای حسن تقیان از آن دفاع شده است».

۳. به منظور غنی سازی منابع و مآخذ کتابخانه مؤسسه، دو نسخه از آن به کتابخانه و دو نسخه نیز جهت بهره برداری به معاونت پژوهش اهدا خواهد شد.

نام و نام خانوادگی دانش پژوه

امضا

تقدیم به

همسرم که در راه کسب علم مشوقم بود و با سخنان سراسر سرور انگیزش، سختی‌های این مسیر را

سر سبز گردانید و با صبوریش سرو سامانم داد و با مهربانیش یاورانه یاریم نمود.

سپاسگزاری

سپاس پروردگاری را که نخستین بی پیشین است و آخرین بی پسین؛ همو که دیده بینایان، از دیدارش ناتوان است و اندیشه ستایندگان، از نعمتش درمانده.

با تشکر از اساتید بزرگوارم دکتر جعفر جدیری و دکتر حسن تقیان که در تمام مراحل تحقیق، با ریزبینی‌ها و نکته‌سنجی‌هایشان، یاری گر بنده بودند.

چکیده

پژوهش حاضر به دنبال بررسی رابطه مثبت نگری مادران با عزت نفس نوجوانان با توجه به دین داری مادران بود. این پژوهش از نظر هدف جزء پژوهش های بنیادی محسوب می شود و از نظر روش کار جزء پژوهش های توصیفی - همبستگی می باشد. جامعه مورد بررسی در این پژوهش ۴۱۰۰ نفر شامل کلیه مادران و دانش آموزان مدارس دولتی روزانه دخترانه و پسرانه متوسطه دوم که در سال تحصیلی ۹۶-۹۷ در شهرستان ساوه مشغول تحصیل بودند، می باشد. با استفاده از فرمول تاباچنیک برای این جامعه ۱۴۴ نفر از نوجوانان و ۱۴۴ نفر مادران ایشان برای نمونه در نظر گرفته شد. در مرحله انتخاب حجم نمونه اصلی برای پاسخ به پرسشنامه ها، از روش نمونه گیری خوشه ای چند مرحله ای استفاده شد. ابزار پژوهش حاضر شامل پرسشنامه دین داری گلاک و استارک؛ پرسشنامه مثبت نگری اینگرام و وینیسکی؛ پرسشنامه عزت نفس روزنبرگ می باشد. در بخش استنباطی از ضریب همبستگی پیرسون به منظور جهت تعیین رابطه بین متغیرها، و آزمون رگرسیون تک متغیره و چند متغیره جهت سنجش تأثیر هر یک از مؤلفه ها در متغیر اصلی استفاده شد. تحقیق حاضر نشان داد دین داری مادران در رابطه بین مثبت نگری مادران با عزت نفس نوجوان، نقش تعدیل کنندگی داشته و میزان عزت نفس نوجوانان را افزایش داده است، همچنین پژوهش حاضر نشان داد که بین مثبت نگری مادران با عزت نفس نوجوانان رابطه مثبت و معنی داری وجود دارد و نیز بین دین داری مادران و عزت نفس نوجوانان رابطه مثبت و معناداری وجود داشته و نیز بین دین داری مادران و مثبت نگری مادران رابطه مثبت و معنی داری برقرار است.

واژه های کلیدی: مثبت نگری، عزت نفس، دین داری، مادران و نوجوانان

فهرست مطالب

۱	فصل اول: کلیات تحقیق.....
۲	۱-۱- بیان مساله
۶	۲-۱- اهمیت و ضرورت تحقیق
۷	۳-۱- اهداف پژوهش
۷	۱-۳-۱- هدف اصلی.....
۷	۲-۳-۱- اهداف فرعی.....
۷	۴-۱- سؤالات پژوهش
۷	۱-۴-۱- سؤال اصلی.....
۷	۲-۴-۱- سؤالات فرعی.....
۷	۵-۱- تعاریف مفهومی و عملیاتی
۷	۱-۵-۱- تعاریف مفهومی.....
۸	۲-۵-۱- تعاریف عملیاتی.....
۹	فصل دوم: مبانی نظری پژوهش.....
۱۰	۱-۲- گستره اول: مثبت نگری
۱۰	۱-۱-۲- روانشناسی مثبت نگر.....
۱۴	۲-۱-۲- مثبت نگری.....
۱۶	۳-۱-۲- مفهوم و تعاریف مثبت نگری.....
۱۷	۴-۱-۲- مثبت نگری از دیدگاه روانشناسان.....
۱۹	۵-۱-۲- ابعاد روانشناسی مثبت گرا.....
۲۰	۶-۱-۲- دو رویکرد اصلی به مثبت نگری.....
۲۰	۷-۱-۲- مثبت نگری از دیدگاه‌های مختلف.....
۲۲	۱-۷-۱-۲- مثبت نگری در متون اسلامی.....
۲۵	۸-۱-۲- فواید مثبت نگری.....
۲۵	۹-۱-۲- گام‌های مثبت نگری.....
۲۶	۱۰-۱-۲- ویژگی‌های افراد مثبت نگر.....
۲۷	۱۱-۱-۲- راهکارهای تقویت تفکر مثبت.....

- ۲۸..... ۱۲-۱-۲- اثرات مثبت نگرى در زندگى
- ۲۸ ۲-۲- گستره دوم: دين دارى
- ۲۸..... ۱-۲-۲- مفهوم دين دارى
- ۳۱..... ۲-۲-۲- ابعاد دين
- ۳۲..... ۳-۲-۲- مدل هاى سنجش دين دارى
- ۳۲..... ۱-۳-۲-۲- آلستون
- ۳۳..... ۲-۳-۲-۲- نينيان اسمارت
- ۳۴..... ۳-۳-۲-۲- گلارك و استارك
- ۳۶..... ۴-۳-۲-۲- جان بزرگى
- ۳۶..... ۴-۲-۲- ديندارى و اميد به آينده
- ۳۹..... ۵-۲-۲- دين و سلامت در متون نظرى
- ۳۹..... ۱-۵-۲-۲- دلالت هاى رويکرد كارکردگرا به رابطه دين و سلامت
- ۴۳..... ۲-۵-۲-۲- دلالت هاى نظريه پيتر برگر به رابطه دين و سلامت
- ۴۴ ۳-۲- گستره سوم: عزت نفس
- ۴۴..... ۱-۳-۲- عزت نفس
- ۴۷..... ۲-۳-۲- نظريه هاى موجود درباره عزت نفس
- ۴۷..... ۱-۲-۳-۲- نظريه جيمز
- ۴۸..... ۲-۲-۳-۲- فرويد
- ۴۹..... ۳-۲-۳-۲- راجرز
- ۴۹..... ۴-۲-۳-۲- مازلو
- ۴۹..... ۵-۲-۳-۲- نظريه ميد
- ۵۰..... ۶-۲-۳-۲- نظريه روزنبرگ
- ۵۰..... ۷-۲-۳-۲- نظريه ساليوان
- ۵۲..... ۸-۲-۳-۲- نظريه آلپورت
- ۵۲..... ۳-۳-۲- منابع عزت نفس
- ۵۳..... ۴-۳-۲- ديدگاه هاى روان شناختى درباره عزت نفس
- ۵۸..... ۵-۳-۲- ابعاد عزت نفس
- ۵۹..... ۶-۳-۲- عوامل مؤثر بر رشد عزت نفس

۶۰	۷-۳-۲- عوامل کاهش دهنده عزت نفس.....
۶۱	۸-۳-۲- حیطه های عزت نفس.....
۶۳	۹-۳-۲- شروط لازم برای داشتن عزت نفس.....
۶۴	۱۰-۳-۲- مشکلات ناشی از عزت نفس پایین.....
۶۵	۴-۲- گستره چهارم: پیشینه پژوهش
۶۵	۱-۴-۲- پیشینه داخلی.....
۶۶	۲-۴-۲- پیشینه خارجی.....
۶۸	فصل سوم: روش شناسی پژوهش.....
۶۹	۱-۳- نوع روش پژوهش
۶۹	۲-۳- جامعه آماری
۶۹	۳-۳- برآورد حجم نمونه
۷۰	۴-۳- روش نمونه گیری
۷۰	۵-۳- رویه گردآوری اطلاعات
۷۰	۶-۳- ابزار پژوهش
۷۲	۷-۳- تکنیک های آماری مورد استفاده در توصیف و تحلیل اطلاعات
۷۴	فصل چهارم: تجزیه و تحلیل داده ها.....
۷۵	۱-۴- مقدمه
۷۵	۲-۴- توصیف متغیرهای پژوهش
۷۵	۱-۲-۴- مثبت نگری مادران.....
۷۶	۲-۲-۴- دین داری مادران.....
۷۶	۳-۲-۴- عزت نفس نوجوانان.....
۷۶	۳-۴- تحلیل نتایج
۸۲	فصل پنجم: بحث و نتیجه گیری.....
۸۳	۲-۵- تفسیر یافته ها
۸۵	۱-۲-۵- سؤالات فرعی.....
۸۸	۳-۵- محدودیت های پژوهش
۸۹	۴-۵- پیشنهاد های تحقیق

۸۹ ۵-۵- پیشنهاد به محققین آتی

۹۱ فهرست منابع

۹۱ منابع فارسی.....

۹۷ منابع لاتین.....

فهرست اشکال و جداول

جدول ۴-۱- مشخصه های آماری مثبت نگری مادران (n=۱۴۴)..... ۷۵

جدول ۴-۲. مشخصه های آماری دین داری مادران (n=۱۴۴)..... ۷۶

جدول ۴-۳. مشخصه های آماری عزت نفس نوجوانان (n=۱۴۴)..... ۷۶

جدول ۴-۵. ماتریس همبستگی بین مثبت نگری مادران و عزت نفس نوجوانان (n=۱۴۴). ۷۶

جدول ۴-۶. ماتریس همبستگی بین دین داری مادران و عزت نفس نوجوانان (n=۱۴۴)..... ۷۷

جدول ۴-۷. ماتریس همبستگی بین دین داری و مثبت نگری مادران (n=۱۴۴)..... ۷۷

جدول ۴-۸. شاخص های سطح تحمل و عامل تورم واریانس..... ۷۸

شکل ۴-۱. نمودار هیستوگرام مربوط به بررسی مفروضه نرمال بودن عبارت خطا..... ۷۹

جدول ۴-۸ خلاصه آزمون رگرسیون سلسله مراتبی جهت بررسی رابطه بین مثبت نگری

مادران با عزت نفس نوجوانان با توجه به دین داری مادران..... ۷۹

جدول ۴-۹. ضرایب متغیرهای اصلی و اثر متقابل در پیش بینی عزت نفس..... ۸۰

فصل اول

کلیات تحقیق

در این فصل به تبیین موضوع پژوهش، بیان مساله، اهداف، اهمیت و ضرورت پژوهش، سؤالات و قلمرو پژوهش بررسی شد. تدوین دقیق و موشکافانه این فصل در ایجاد تصویر و ذهنیت جامع و مانع از موضوع و مساله پژوهش، بسیار مهم و ضروری است.

۱-۱- بیان مساله

عزت نفس یکی از مهم‌ترین مؤلفه‌های سلامت روان تلقی می‌شود، که فرایند تفکر، احساسات، آرزوها، ارزش‌ها و اهداف انسان‌ها را تحت تأثیر قرار می‌دهد (جعفری، ۱۳۹۴). به نگرشی که فرد نسبت به خود و ارزیابی که از خود دارد عزت نفس گفته می‌شود (میلر، روتبلوم، براند، پاملا، فیسلیو و دائن^۱، ۱۹۹۵؛ به نقل از نریمانی و همکاران، ۱۳۹۳). عزت نفس عبارت است از نگرش نسبت به خود (رزنبرگ^۲، ۱۹۹۵، کوپراسمیت^۳، ۱۹۶۵) که شامل رشد احساسات، خود ارزشی توسط فرد و احساس جذابیت و صلاحیت است (اورسان و جاست^۴، ۲۰۰۷). در سال‌های اخیر، عزت نفس به شکل عمیقی، شاهره رسیدن به شادی و رضایت از زندگی و پادزهری برای انواع مشکلات اجتماعی در فرهنگ‌های مختلف شده است. برخی از پژوهش‌ها مؤید تغییر و یا افزایش عزت نفس در طول دوره‌های مختلف زندگی (ایرول و اورس^۵، ۲۰۱۱) و گروهی دیگر معتقد به عدم تغییر آن در طول دوران حیات است (یونگ و مروژیک^۶، ۲۰۰۳).

نوجوانی دوره مهمی از زندگی است که با ورود به این دوره تحولات بسیار عمیقی از نظر روانی و اجتماعی در نوجوانان به وجود می‌آید که موجب بهم خوردن تعادل و توازن جسمانی و روانی فرد می‌شود (شریفی و همکاران، ۱۳۹۰). نوجوان نیازهای متعددی دارد که یکی از مهم‌ترین آن‌ها داشتن

-
1. Miller, C. T., Rothblum, E. D., Felicio, D., & Brand, P.
 2. Rosenberg, M
 3. Coopersmith, S.
 4. Ourerson, C. & Jost, M
 5. Erol Y and Orth U.
 6. Young F and Mroczek K.

عزت نفس بالاست، اهمیت عزت نفس به دلیل تأثیری که بر رشد مطلوب شخصیت کودک و نوجوانان دارد به عنوان عاملی مهم در سازگاری و بهزیستی افراد به حساب می آید (بیابانگرد، ۱۳۸۷). تحقیقات (سروریان و تقی زاد، ۱۳۹۴) نشان می دهد نوجوان با عزت نفس بالا قادر به برقراری ارتباط و ابراز احساسات و عواطف در موقعیت های مختلف و تحمل شکست و ناامیدی و مسؤولیت پذیری، احساس مثبت در خود و کنترل درونی هستند. در مقابل دانش آموزان با عزت نفس پایین وابسته بوده، تحمل سرخوردگی نداشته و در تصمیم گیری مشکل دارند.

کار کردن روی عزت نفس در اصلاح و درمان بسیاری از اصلاحات شخصیتی و رفتاری کودکان و نوجوانان به عنوان اولین یا مهم ترین گام شناخته می شود (شاملو ۱۳۸۸). نوجوانانی که دارای احساس خود ارزشمندی و عزت نفس قابل توجهی هستند، نسبت به همسالان خود در شرایط مشابه پیشرفت تحصیلی و کارآمدی بیشتری از خود نشان می دهند (مکنون، هانا، الینا و متی^۱، ۲۰۱۶).

از طرفی دیگر، یکی از مهم ترین عوامل مؤثر بر تندرستی و طول عمر انسان، امید به بهبودی و تداوم زندگی است. امید، تأثیرات بیولوژیک دارد و می تواند بر کنترل درد و ضعف جسمانی افراد تأثیرات مثبتی بگذارد. امید و انتظار باعث فعال شدن مدارهای مغزی و آزاد شدن آندروفین و در نتیجه موجب کاهش درد در بدن می شود. این ویژگی، توانایی است که به فرد کمک می کند به رغم مشکلاتی که در راه دستیابی به اهداف وجود دارد، انگیزه خود را حفظ کند (اسنایدر و لوپز^۲، ۲۰۰۳: ۳۰۲).

امروزه برای اصلاح و درمان بسیاری از اختلالات شخصیتی و رفتاری افراد به عنوان اولین یا مهم ترین گام به ارزیابی و پرورش احساس عزت نفس، تقویت اعتماد به نفس، مهارت های فردی و اجتماعی آنان می پردازند (شاملو، ۱۳۸۸). افرادی که از عزت نفس بالاتری برخوردارند، خودکفاتر، مولدتر و سازنده تر هستند. اضطراب و فشار روانی کمتری را تجربه می کنند، به شکست و انتقاد، کمتر حساسیت نشان می دهند و کمتر از احساس درماندگی رنج می برند. آنان تمایل بیشتری بر مواجهه با مشکلات دارند و بر نقاط قوت خویش تأکید می کنند؛ لذا نسبت به خود و توانمندی های خود، نگرش مثبتی دارند؛ همین امر سبب می شود تا از اجتماع کناره گیری نکنند و به موفقیت های شغلی و تحصیلی

1. Mekonnen, M., Hannu, S., Elina, L., & Matti, K.
2. Snyder CR and Lopez S.

بیشتری دست یابند و نیز باعث تغییر انگیزش بیرونی آنان به سوی انگیزش درونی می شود و احساس خود ارزشمندی و خوداتکایی می کنند (مکنون، هانا، الینا و متی^۱، ۲۰۱۶).

راجرز^۲ (به نقل از جولایی، ۱۳۹۳) معتقد است تمام انسان ها در تمام دوره های زندگی به عزت نفس نیازمند هستند. نوجوانی حساس ترین فصل زندگی است و آن ها در این دوره معمولاً از عزت نفس بالایی برخوردار نیستند (شریفی، ۱۳۹۶).

اهمیت عزت نفس به دلیل تأثیر چشمگیری که بر رشد مطلوب شخصیت نوجوانان دارد به عنوان عاملی مهم در سازگاری و بهزیستی آن ها به حساب می آید (بیابان گرد، ۱۳۸۷). نوجوانی دوره مهمی از زندگی است که با ورود به این دوره تحولات بسیار عمیقی از نظر روانی و اجتماعی در نوجوانان به وجود می آید که موجب بهم خوردن تعادل و توازن جسمانی و روانی فرد می شود، به همین خاطر نوجوانی شاید بحرانی ترین مرحله برای نوجوان و خانواده محسوب می شود (شریفی و همکاران، ۱۳۹۰). در طول نوجوانی برداشت نوجوان از خود پیچیده تر، سازمان یافته تر و با ثبات تر می شود. آن ها به مرور زمان بازنمای متعادلی از قوت ها و ضعف های خود تشکیل می دهند (هارتر^۳، ۲۰۰۴؛ به نقل از سید محمدی، ۱۳۹۲). نوجوانان با عزت نفس بالا قادر به برقراری ارتباط و ابراز احساسات و عواطف در موقعیت های مختلف و تحمل شکست و ناامیدی و مسئولیت پذیری، احساس مثبت در خود و کنترل درونی هستند. در مقابل نوجوانان با عزت نفس پایین وابسته بوده، تحمل سرخوردگی نداشته و در تصمیم گیری مشکل دارند (سروریان و تقی زاد، ۱۳۹۴).

عوامل بسیاری می توانند بر روی عزت نفس نوجوانان تأثیرگذار باشند که از آن جمله می توان به عوامل زیستی، روانی، تجارب میان فردی و عوامل محیطی و فرهنگی اشاره کرد (بابائی، فداکارسوقه، شیخ الاسلامی و کاظم نژاد لیلی، ۱۳۹۴). برخی از پژوهش ها نشان می دهد گرچه عزت نفس نوجوانان در بستر خانواده شکل می گیرد اما بیشترین تأثیر از سوی مادران می باشد (شریفی، ۱۳۹۰).

یکی از عوامل مؤثر در تأمین آرامش و امنیت روانی مادران، داشتن افکار مثبت است (باورصاد، گوشکی، محمدی، ۱۳۹۳). همپتن^۴ (۱۳۸۱) در تعریف مثبت نگری می گوید: استفاده کردن از تمامی

1. Mekonnen, M., Hannu, S., Elina, L., & Matti, K.

2. Rogers, C

3. Harter, S

1. Hampton, L

ظرفیت‌های ذهنی مثبت و نشاط انگیز و امیدوار کننده در زندگی برای تسلیم نشدن در برابر عوامل منفی ساخته ذهن و احساسات یاس آور ناشی از دشواری ارتباط با انسان‌ها و رویارویی با طبیعت است.

پژوهش‌های مختلفی ارتباط معناداری را بین مثبت نگری و متغیرهای دیگری مثل کاهش افسردگی و ناسازگاری خانوادگی (ریبرو^۱، ۲۰۰۷)، میزان شادکامی (قاسمی و همکاران، ۱۳۹۱)، تاب‌آوری و کنترل خشم (ثابت، ۱۳۹۱) نشان داده‌اند. شواهد حاکی از آن است که هر چقدر مثبت نگری با مذهب توأم باشد تأثیر بیشتری بر کاهش تعارضات خانوادگی خواهد داشت (احمدی تبار و پاشا، ۱۳۹۳).

پژوهش‌های اندکی به بررسی مثبت نگری و عزت‌نفس پرداخته‌اند که نتایج آن متفاوت است، برخی از تحقیقات رابطه مثبت و معناداری را بین این دو متغیر نشان می‌دهند (ریبرو، ۲۰۰۷)، اما نتایج برخی از تحقیقات دیگر نشان داد رابطه معناداری بین مثبت نگری و عزت‌نفس وجود ندارد (آقاجانی، ۱۳۹۵). پژوهش‌های ذکر شده رابطه مثبت نگری و عزت‌نفس را در فرد، مورد بررسی قرار داده است و محقق پژوهشی که رابطه مثبت نگری مادران و عزت‌نفس نوجوانان را بررسی کند پیدا نکرد. یکی از ویژگی‌های این تحقیق بدیع بودن آنست، لذا پژوهشگر تحقیقی که رابطه بین دین‌داری و مثبت نگری را سنجیده باشد نیافت، تنها تحقیقی که به پژوهش حاضر نزدیک بود به بررسی هوش معنوی و مثبت نگری پرداخته بود، ابعاد پرسشنامه دین‌داری گلاک و استارک شامل ابعاد اعتقادی، عاطفی، پیامدی و مناسکی می‌شود (سراج زاده، ۱۳۷۴) که این ابعاد تشابه بسیاری با پرسشنامه هوش معنوی نوری زاده (۱۳۸۷) با مؤلفه‌هایی از قبیل متحیر شدن از زیبایی‌های جهان خلقت، توجه به نیروی برتر مثل نیروی خدا، توجه به هدف زندگی و مرگ، کمک کردن به دیگران و... دارد. پژوهش (حسن زاده و همکاران، ۱۳۹۳) نشان داد که افزایش هوش معنوی باعث تقویت مثبت نگری در فرد می‌شود.

تفاوت در نتایج پژوهش‌های مرتبط با مثبت نگری و عزت‌نفس این احتمال را تقویت می‌کند که ممکن است یک متغیر تعدیل کننده وجود داشته باشد. شاید یکی از متغیرهایی که می‌تواند در این زمینه اثرگذار باشد، دین‌داری باشد. برخی از پژوهش‌ها نشان می‌دهند بین دین‌داری و عزت‌نفس

(مردانی و موحد، ۱۳۹۴) و بین هوش معنوی و مثبت نگری رابطه معناداری برقرار است (رمضانی، ۱۳۹۱).

با توجه به نتایج متفاوت پژوهش‌های مرتبط با مثبت نگری و عزت نفس از یکسو و میزان اثرگذاری مادران بر شخصیت نوجوانان از سوی دیگر این سؤال مطرح می‌شود که آیا رابطه‌ای بین مثبت نگری مادران و عزت نفس نوجوانان وجود دارد؟ آیا دین داری مادران، می‌تواند رابطه مثبت نگری مادران و عزت نفس نوجوانان را تحت تأثیر قرار دهد؟

۱-۲- اهمیت و ضرورت تحقیق

یکی از ریشه‌های روان‌شناختی جرائم نوجوانان به پایین بودن عزت نفس آنان برمی‌گردد و انسان‌های بزهکار کمترین میزان عزت نفس را دارند (خوارزمی، ۱۳۹۴). جرم در بین نوجوانان افزایش یافته است (غلامی، ۱۳۹۶). مدیر کانون اصلاح و تربیت استان تهران با اشاره به فراوانی جرائم نوجوانان گفت: ۲۸ درصد جرائم سرقت است، ۱۸ درصد ضرب و جرح و ۱۱ درصد هم بحث مواد مخدر است و سالانه ۱۷۰۰ تا ۲۰۰۰ نفر وارد این کانون می‌شوند (رستمی، خبرگزاری مهر ۱۳۹۴). تحقیقی که روی جوانان زندانی انجام شده است نشان می‌دهد ریشه جرائم مرتکب شده در نوجوانی آن‌ها بوده و ۶۱ درصد از این افراد مرتکب شدیدترین نوع خشونت یعنی قتل عمد شده بودند (عرب نژاد، ۱۳۹۲). هزینه‌های مادی و معنوی که این جرائم بر نوجوان و خانواده و جامعه تحمیل می‌کند بسیار سنگین است (شیخی، ۱۳۹۷). همه مربیان و پیشروان بر این عقیده‌اند که جامعه باید پرورش‌دهنده افرادی با بهداشت روانی سالم و عزت نفس بالا باشد (رزونر، ۲۰۰۴). برخی از پژوهش‌ها (انصاری نژاد، ۱۳۹۱) نشان می‌دهد تأثیرگذارترین متغیر در پیشگیری از بزهکاری نوجوانان، عزت نفس است.

اهمیت و ضرورت این پژوهش این است که دانش‌آموزان دیدگاهی واقع بینانه از خود و زندگی پیدا کنند و در جهت تقویت عزت نفس، خود ارزشمندی و پیشرفت تحصیلی خود گام بردارند. به نظر می‌رسد رشد عزت نفس در فرزندان از مهم‌ترین وظایف و رسالت‌های والدین است و به‌عنوان یک نیاز فوری برای نوجوان نسبت به سایر نیازهایش به حساب می‌آید، لذا عدم توجه به عوامل مؤثر بر

عزت نفس از قبیل دین داری (مردانی و موحد، ۱۳۹۴) و مثبت نگری (ریبرو، ۲۰۰۷) می تواند تهدید جدی و هزینه های جبران ناپذیری برای نوجوانان و خانواده ها و جامعه باشد.

۳-۱- اهداف پژوهش

۳-۱-۱- هدف اصلی

هدف اصلی پژوهش شناسایی رابطه مثبت نگری مادران و عزت نفس نوجوانان با توجه به دین داری مادران می باشد.

۳-۱-۲- اهداف فرعی

- ۱- شناسایی رابطه بین مثبت نگری مادران با عزت نفس نوجوانان
- ۲- شناسایی رابطه سطوح دین داری مادران با عزت نفس نوجوانان
- ۳- شناسایی رابطه بین مثبت نگری مادران با سطوح مختلف دین داری مادران

۴-۱- سؤالات پژوهش

۴-۱-۱- سؤال اصلی

رابطه مثبت نگری مادران و عزت نفس نوجوانان با توجه به دین داری مادران چگونه است؟

۴-۱-۲- سؤالات فرعی

- ۱- رابطه مثبت نگری مادران با عزت نفس نوجوانان چگونه است؟
- ۲- رابطه دین داری مادران با عزت نفس نوجوانان چگونه است؟
- ۳- رابطه مثبت نگری مادران با سطوح مختلف دین داری مادران چگونه است؟

۵-۱- تعاریف مفهومی و عملیاتی

۵-۱-۱- تعاریف مفهومی

مثبت نگری: مطالعه علمی هیجانات مثبت، صفات فردی مثبت و ساختارهایی است که این

رشد را موجب می شوند (سلیگمن، ۲۰۰۵).

عزت نفس: عزت نفس^۱ به احساس فرد نسبت به ارزشمندی و تأیید او نسبت به خودش مربوط است (سوزان^۲، ۲۰۰۷).

دین داری: جانسون^۳ و همکاران (۲۰۰۱) دین داری را به عنوان میزان پایبندی افراد به یک دین خاص و آموزه های آن دین تعریف می کنند. از دید آنان، التزام پیروان به دین در رفتارها و نگرش هایشان انعکاس می یابد (کرم الهی، ۲۰۸: ۱۳۹۰).

۱-۵-۲- تعاریف عملیاتی

مثبت نگری: نمره ای است که افراد شرکت کننده در پژوهش از پرسشنامه مثبت اندیشی اینگرام و وینیسکی^۴ (۱۹۸۸) به دست می آورند.

عزت نفس: نمره ای است که افراد شرکت کننده در پژوهش از پرسشنامه عزت نفس روزنبرگ^۵ در سال ۱۹۶۵ به دست می آورند.

دین داری: نمره ای است که افراد شرکت کننده در پژوهش از پرسشنامه دین داری گلاک و استارک^۶ (۱۹۶۵) به دست می آورند.

-
1. self- esteem
 2. Harter, S
 3. Johnson, M. R.
 4. Ingram, R. E., & Wisnicki, K. S.
 5. Rosenberg, M.
 6. Glock, C. Y., & Stark, R.

فصل دوم

مبانی نظری پژوهش

نظریه، هدایت‌گر تحلیل است و قضایای که از آن بر می‌خیزند محور اصلی تحلیل داده‌ها را تشکیل می‌دهند. بنابراین انتخاب چارچوب نظری برای هر تحقیقی نقطه حیاتی آن است. زیرا چارچوب نظری حداقل دو کارکرد مهم دارد:

اول اینکه اجازه می‌دهد سؤال آغازین تحقیق مجدداً فرمول‌بندی شده یا به صورت دقیق‌تری بیان گردد.

دوم اینکه چهارچوب نظری به‌عنوان شالوده برای فرضیه‌هایی به کار می‌رود که به اعتبار آن‌ها محقق پاسخ منسجمی به سؤال آغازین می‌دهد (وان کامپنهود و کیوی، ۱۳۸۶: ۸۸). بنابراین و به سبب اهمیت چارچوب نظری در هر تحقیق، سعی شده است تا ابتدا ضمن بیان تعاریف مثبت نگری از منظر صاحب‌نظران مختلف، مهم‌ترین نظریات درباره دین‌داری مطرح گردد سپس ابعاد نظری و مفهومی عزت‌نفس عنوان و در نهایت پیشینه پژوهش در دو بخش داخلی و خارجی ارائه می‌گردد.

۲-۱- گستره اول: مثبت نگری

۲-۱-۱- روانشناسی مثبت نگر

در سال‌های اخیر و به دنبال موج تازه‌ای که در روانشناسی پدید آمد، روانشناسی مثبت‌گرا^۱ به صورت شاخه‌ای تازه و نوین مطرح شده است. این رویکرد نو در حقیقت نوعی اعتراض به دیدگاه‌های موجود در روانشناسی است. سخن این دیدگاه چنین است که روان‌شناسان نه تنها به توانایی‌ها و قابلیت‌های آدمی و جنبه‌های مثبت و فضایل درونی انسان توجه کافی نکرده‌اند بلکه با دنباله‌روی از متخصصان آسیب‌شناسی روانی صرفاً به آسیب‌ها پرداخته‌اند و آدمی را با عینک آسیب‌شناختی برانداز کرده‌اند (کوئیلیام^۲، ۲۰۰۳، ترجمه براتی سده و صادقی، ۱۳۸۶).

1. Positivist psychology
2. Quilliam.s

روانشناسی مثبت، یک روانشناسی قرن بیست و یکمی است، که به جای اینکه بگوید چگونه باید استرس را کم کنیم، چگونه بیماری‌ها را درمان کنیم و یا چگونه ناتوانی‌ها و ضعف‌ها را ترمیم کنیم، به دنبال این است که بفهمد چگونه می‌توان بهزیستی را تسهیل، سلامت را ارتقا و توانمندی‌های مثبت را ایجاد کرد. به همین دلیل معتقد است، پرسش درباره بهزیستی و سلامت روان چیست و چگونه ایجاد می‌شود باید به صورت هدف تمام سیاست‌گذاری‌های عمومی درآید (لاینی^۱ و همکاران، ۲۰۰۴).

در سال ۱۹۹۸ رویکرد روانشناسی مثبت نگر توسط مارتین سلیگمن پیشنهاد شد. این رویکرد، حوزه تمرکز روانشناسی بالینی را فراتر از علائم ناخوشایند یک اختلال و تسکین مستقیم علائم وسعت بخشید و هدف روان‌درمانی را چیزی بیش‌تر از بهبود علائم منفی یک اختلال، یعنی افزایش بهزیستی و شادکامی افراد دانست (رشید و سلیگمن^۲، ۲۰۱۳).

سلیگمن^۳ (۲۰۰۵) معتقد است دیگر هنگام آن رسیده که روانشناسی به جای انگشت گذاشتن بر نقاط ضعف انسان به توانمندی‌های انسان توجه کند و برای دستیابی به آن باید برنامه‌ریزی و تلاش کرد (به نقل از صیادی سرینی، حجت‌خواه و رشیدی، ۱۳۹۴). روانشناسی مثبت نگر به جای توجه مفرط به ناتوانی‌های بشر بر توانایی‌های انسان مانند: شاد زیستن، لذت بردن، قدرت حل مسئله و خوش‌بینی متمرکز شده است (غلامی حیدرآبادی و همکاران، ۱۳۹۳).

لذا روانشناسی مثبت، چیزی بیش از مطالعه علمی فضیلت‌ها و توانایی‌های انسان نیست. این حیطه علمی به دنبال فهم کامل گستره تجارب انسان: از کمبود، رنج و بیماری تا شکوفایی، سلامتی و بهزیستی می‌باشد (گایل و هایدت^۴، ۲۰۰۵).

هدف روانشناسی مثبت نگر انکار جنبه‌های تنش‌زا، ناخوشایند و منفی زندگی یا کم‌رنگ جلوه دادن این جنبه‌ها نیست، به عبارتی هدف رویکرد مثبت نگر بررسی روی دیگر سکه است، یعنی کشف شیوه‌هایی که با استفاده از آن افراد می‌توانند احساس لذت و خوشی بیشتری کنند، نوع‌دوستی خود را

-
1. Linley
 2. Rashid & Seligman
 3. Seligman, M.
 4. Gable, s. & Haidt

ابراز کنند و در خلق محیط‌های خانوادگی، شغلی و اجتماعی نقش برجسته‌تری را ایفا کنند (پیترسون و سلیگمن^۱، ۲۰۰۴).

پیترسون^۲ (۲۰۰۹) معتقد است که روانشناسی مثبت‌گرا به‌عنوان یک اصطلاح جامع است که توصیف‌کننده مطالعه علمی آن چیزی است که بیشترین ارزش زندگی را می‌سازد و می‌گوید روانشناسی مثبت مطالعه علمی امور زندگی از تولد تا مرگ و توقفگاه‌های بین این دو است. آدامز^۳ (۲۰۱۲) چنین می‌نویسد که روانشناسی مثبت‌گرا پدیده‌های ذهنی مانند امید و شادکامی، توانمندی‌های منشی مانند خلاقیت و پشتکار و ویژگی‌های اجتماعی مانند انسان‌دوستی و شکیبایی را مورد مطالعه قرار می‌دهد. مهم‌ترین اصل در روانشناسی مثبت، پیشگیری است، یعنی کشف توانمندی‌های انسان و اینکه یک سری صفات متضاد با آسیب‌شناسی روانی به نام خصیصه‌های مثبت انسانی وجود دارد که هسته اصلی پیشگیری مثبت را تشکیل می‌دهد (لینلی^۴ و همکاران، ۲۰۰۶).

وونگ^۵ (۲۰۱۱) معتقد است که روانشناسی مثبت‌گرا به صورت قابل توجهی زبان و چشم‌انداز جریان اصلی روانشناسی را تغییر داد و رشد این حیطه از روانشناسی همچنان در زمینه آموزش و پرورش و حیطه‌های کاربردی ادامه دارد. روانشناسی مثبت‌گرا توانمندی‌های انسان را مدنظر قرار می‌دهد و خواهان بهره‌گیری از توانمندی‌ها در پیشگیری و درمان بیماری‌های روانی است؛ در واقع این رویکرد جنبش جدیدی است که با تأکید بر بنا نهادن و گسترش هیجانات مثبت، به دنبال ایجاد سپری در برابر اختلالات روانی و افزایش بهزیستی و شادکامی است.

برخی از محققین معتقدند کاربرد بالقوه روانشناسی مثبت‌نگر را در زمینه‌های متعدد و مختلف شامل بهبود و اصلاح آموزش پرورش کودکان و نوجوانان؛ اصلاح، بهبود و ارتقای روش‌های روان‌درمانی؛ اصلاح و بهبود زندگی خانوادگی؛ اصلاح، بهبود و ارتقای میزان ویژگی‌های مثبت اخلاقی در نهادهای مختلف و نیز در کل جامعه، و در سال‌های اخیر در حوزه‌های مختلف ورزشی، عنوان کردند (فردریکسون^۶ و همکاران، ۲۰۰۰).

1 Peterson, C. & Seligman, M.

2. Peterson, C.

3. Adams, N.

4. Linley

5. Wong, P. T.

6. Fredrickson, B. L.,

روانشناسی مثبت چیزی بیش از مطالعه علمی فضیلت‌ها و توانایی‌های معمولی انسان نیست. این حوزه در چشم‌انداز خود علاقه‌مند به تحقیقات علمی به منظور فهم کامل گستره تجارب انسان از کمبود، رنج، بیماری تا شکوفایی، سلامتی، بهزیستی و شادابی انسان می‌باشد (الکس لینلی و همکاران^۱؛ نقل از قاسمی و همکاران، ۱۳۸۸). سه حوزه اصلی روانشناسی شامل:

۱- هیجانات مثبت

۲- خصیصه‌های مثبت افراد

۳- نهادها و سازمان‌های مثبت

هیجان‌های مثبت شامل مطالعه در مورد بهزیستی، رضایتمندی از گذشته، سالم و شاداب بودن در حال حاضر امید و خوشبینی برای آینده است. خصیصه‌های مثبت افراد شامل مطالعه توانمندی‌ها و فضیلت‌ها مثل کار، عشق، رحم و شفقت، خودشناسی، کمال، خلاقیت، تساهل، خودکنترلی و حکمت می‌باشد. پیام روانشناسی مثبت‌گرا این است که به ما خاطر نشان می‌کند، رشته روانشناسی از مسیر خود منحرف شده است و روانشناسی صرفاً مطالعه بیماری، ضعف و یا آسیب نیست؛ بلکه می‌تواند به بررسی فضائل و توانمندی‌های افراد هم پردازد و درمان فقط ثابت نگه داشتن کاستی‌ها نیست؛ بلکه می‌تواند معطوف به ساختن فضائل نیکو در افراد باشد. روانشناسی مثبت‌گرا در رویکرد خود به دست‌های لرزان، خود فریبی و تفکر رؤیایی بسنده نمی‌کند، بلکه تلاش می‌کند مطالعه رفتار یگانه انسان با تمام پیچیدگی‌های آن را با روش علمی سازگار کند (سلیگمن^۲، ۲۰۰۲).

در مورد ویژگی‌های روانشناسی مثبت‌گرا تحقیقات بسیاری انجام شده و دسته‌بندی‌های خاصی نیز در رابطه با مباحث مطرح در آن ارائه شده است. از جمله پیترسون و سلیگمن^۳ (۲۰۰۴) ویژگی مثبت را در داخل شش طبقه بیان می‌کنند:

طبقه اول خرد و دانش است که شامل خلاقیت، کنجکاوی، روشنفکری و داشتن فکر باز، عشق به یادگیری، ژرف‌اندیشی و دوراندیشی است. دومین طبقه شجاعت است که شامل جرئت، استقامت، راستی و سرزندگی است. سومین طبقه، انسان‌دوستی است که شامل عشق، مهربانی و هوش اجتماعی

1. Alex Linley, P

2. Seligman, M.

3. Peterson, C. & Seligman, M.

است. چهارمین طبقه عدالت است که شامل رفتار شهروندی، بی طرفی و رهبری است. پنجمین طبقه، اعتدال و میانه روی است که شامل عفو و بخشش، فروتنی، رعایت عفت، احتیاط و ملاحظه و خود نظمی است. ششمین طبقه ویژگی های تعالی شامل تقدیر زیبایی، برتری و فضیلت، قدردانی و سپاس گزاری، شوخ طبعی و روحیه معنویت است. طبقه بندی که در بالا به آن اشاره شد بهتر و واضح تر از سایر طبقه بندی هاست و کاربرد بیشتر دارد در ضمن خصایصی که در بالا ذکر شد باید دو ویژگی داشته باشند:

۱- می بایست در طول زمان پایدار و قابل تعمیم در هر موقعیتی باشند

۲- از دید فرد باید با ارزش باشند (لاسنس و یوسف^۱، ۲۰۰۷).

روانشناسی مثبت این پتانسیل را دارد که موجب تغییر پارادایم در حوزه روانشناسی شود. روانشناسی مثبت به جای تمرکز بر آسیب شناسی، بر این عقیده است که با تأکید بر مقاومت درونی، مکانیسم های مقابله ای و مثبت نگری می توان به انسان ها کمک کرد تا با شرایط زندگی پیچیده، دشوار و استرس آمیز و با فقدان ها و دردها سازگار شوند و از آن ها نجات یابند. روانشناسی مثبت به جای تأکید بر درد و رنج می آموزد که چگونه می توان شاد بود و چگونه می توان به امیدواری دست یافت (سایکس^۲، ۲۰۰۱).

۲-۱-۲- مثبت نگری

عرصه های روانشناسی مثبت گرا در سطح ذهن؛ شامل مفاهیمی همچون مثبت نگری، بهزیستی، رضایتمندی از گذشته، شادکامی از حال، دلبذیری حسی، توکل، امید و شناخت سازنده آینده است. در سطح فردی؛ به بحث پیرامون صفات مثبت فردی، شجاعت، مهارت های بین فردی، استعداد بالا، حساسیت زیباشناختی، خرد و غیره می پردازد و در سطح گروهی؛ این رشته فضائل مدنی و سازمان های اجتماعی را مورد توجه قرار می دهد و افراد را به سمت اینکه شهروند بهتری شوند سوق می دهد (سلیگمن و چیکزنت میهالی^۳، ۲۰۰۰). با توجه به موضوع پژوهش در ادامه به بررسی مفهوم مثبت نگری پرداخته می شود:

1. Luthans, F. Youssef, C.

2. Sikes

3. Seligman, M. E., & Csikszentmihalyi, M.